

**NOI D'OR,
NOIA MARAGDA**

YIYUN LI

BONDAT

Un

Sóc una dona de quaranta-un anys que viu sola, al mateix pis d'una sola habitació on ha viscut sempre, en un edifici abandonat dels afores de Pequín que els promotors immobiliaris amenacen d'enderrocar amb el suport del govern. A banda d'una sortida a un lloc d'estiueig barat del litoral amb els pares l'estiu que vaig fer cinc anys, no he viatjat gaire; vaig passar un any en un camp d'entrenament militar a la Xina central, però llevat d'això no he viscut mai fora de casa. A la universitat, després d'uns quants intents fallits de convèncer-me de la importància que tenia integrar-me en la comunitat, la meva orientadora va començar a fer com si jo no hi fos i el llit que m'havia estat assignat se'l van quedar les altres cinc noies amb qui compartia dormitori i els seus baguls.

No m'he casat i no cal dir que no tinc fills. Tinc pocs amics, tot i que com que mai no he sortit del barri hi conec prou gent: la majoria són una o dues generacions més grans que jo. M'agrada tenir-los a la vora; no hi ha un sol dia en què senti que envelleixo sola.

Sóc mestra de matemàtiques en un institut de tercera. No m'agraden ni la feina ni els alumnes, però m'he adonat que si els faig cas, per poc que sigui, alguns d'ells m'ho reconeixen amb respecte i gratitud, i de vegades amb una fal·lera inexplicable. Més que apreciar aquesta canalla, però, la planyo, perquè veig què se'n farà, de les seves vides. És esgarrifós, fins i tot per a

algú indiferent com jo, veure com la desesperança ronda la vida d'algú altre.

No tinc cap mena d'afició que em faci sortir del pis durant les meves estones d'oci. No tinc televisor, però tinc una habitació plena de llibres com a mínim mig segle més vells que jo. No he disgustat ningú en tota la meva vida o, si mai vaig ferir algú involuntàriament, el dolor que li vaig causar va ser d'allò més trivial i va quedar oblidat així que el va experimentar, si és que es podia experimentar d'alguna manera. Però d'això no se'n pot dir viure feliçment, ni tan sols viure, direu; i molt probablement tindreu raó. «Per què està trista?» Si tanco els ulls encara puc sentir com la tinent Wei em posa el dit sota la barbeta i m'aixeca la cara lleugerament una nit de primavera. «Digui'm, què podem fer perquè estigui contenta?»

Les preguntes, que va fer-me vint-i-tres anys enrere, no han trobat cap resposta, malgrat que ara, ja, tant és, perquè resulta que la tinent Wei va morir fa tres setmanes, ves per on, als quaranta-sis anys. Mare d'una filla adolescent i casada amb l'amo d'una papereria, era veterana de la Unitat 20.256 de l'Exèrcit Popular d'Alliberament, del qual es va retirar als quaranta-tres anys, quan ja li havien diagnosticat un tumor maligne. A la notificació del funeral hi sortia com a «comandanta Wei». No sé com és que em van enviar la notícia de la seva mort, tot i que hi havia la possibilitat que el comitè del funeral –va ser aquest comitè el que em va enviar la carta que informava de la seva mort– hagués trobat el meu nom escrit en alguna agenda vella i es pensés que era una amiga que li havia perdut la pista feia molt de temps. Qui sap si també van avisar les altres noies, tot i que segurament en són poques, les que encara viuen al mateix domicili. Recordo el dia, en un passat llunyà, que em va arribar la invitació per anar al casament de la tinent Wei, i que aleshores vaig pensar que seria l'últim cop que en tindria notícies.

No vaig anar al funeral, com tampoc no havia anat al seu casament; tots dos se celebraven a dues hores de Pequín en tren. És una llauna haver de viatjar per un casament, però encara ho és més fer-ho per anar a un funeral. Has d'aguantar les llàgrimes dels desconeguts i, encara pitjor, has de repetir les paraules de condol a persones irrellevants.

Quan tenia cinc anys, un diumenge va venir al barri un captaire amb un cistellet de bambú ple de pollets. Jo anava fent darrere el pare; anàvem a comprar la ració setmanal d'aliments que ens havia estat assignada, i quan el captaire va posar-me un pollet a la mà, amb aquell cosset tan suau i calentó que no parava de tremolar, vaig esclatar a plorar abans i tot de demanar al pare que me'l comprés. La nostra família no era rica: el pare treballava al servei de neteja i la mare, a qui sempre vaig conèixer malalta, no treballava, i jo havia après a comptar monedes i bitllets petits amb el pare abans que poséssim la nostra botiga. Devia ser força desolador, per als qui coneixien la nostra història, veure l'angoixa del pare quan dues dones es van oferir a comprar-me dos d'aquells pollets. El pare, tornant cap a casa, em va advertir amb delicadesa que els pollets eren massa joves i no sobreviurien més d'un dia o dos. Els vaig fer un niu amb una capsa de sabates i paper de diari estripat i els vaig alimentar amb grans de mill estovats amb aigua, i l'endemà, com que semblaven malalts, vaig donar-los una aspirina dissolta en aigua. Es van morir al cap de dos dies, el que havia anomenat Punt i havia marcat amb tinta al front va ser el primer d'abandonar-nos, seguit del Bolet. Vaig pispar dos ous de la cuina quan el pare va sortir a ajudar un veí a arreglar una pica que perdia –en aquella època la mare no corria gaire per casa–, els vaig trencar amb molta cura i en vaig netejar bé les restes de clara i de rovell; però, per molt que m'hi vaig esforçar, no va haver-hi manera de fer encabir els pollets dins de les closques i encara ara puc veure perfectament

la meitat d'una closca al cap del Punt tapant-li la taca de tinta com un barret menut i divertit.

D'ençà d'aquell dia he après que la vida és així, que quan s'acaba un dia és com un pollet que es nega a tornar a la closca.

Tenia divuit anys, quan vaig entrar a l'exèrcit. La tinent Wei en tenia vint-i-quatre, una edat que ara considero jove, malgrat que en aquella època la Wei semblava molt més gran, com si em portés tota una vida. El dia que vaig arribar al campament, en una ciutat mitjana assetjada per l'hepatitis i els carteristes, portava una única maleta mig plena. L'exèrcit havia enviat una llista exhaustiva de tots els articles que ens subministrarien: raspalls de dents, tovalloles i palanganes, estris de cuina, termos perquè els compartíssim entre l'escamot, uniformes per a totes les estacions de l'any; solíem fer broma que si l'exèrcit hagués sabut quina talla de sostenidors fèiem servir també ens n'haurien portat, tenyits del mateix verd que els mitjons i les calces.

Un grup d'homes i dones en uniforme romancejaven sota un arbre. Havia agafat un tren nocturn amb la intenció de sortir de casa i arribar al campament militar tan aviat com fos possible. El pare, que m'havia anat a acomiadar a l'estació, em va donar la mà amb solemnitat per la finestra oberta quan el tren va anunciar la seva sortida amb un xisclé; la mare no havia vingut, excusant-se en la malaltia, tal com m'havia imaginat que faria.

Després de registrar-me, una oficial que em sobrepassava un cap, amb els cabells ben curts, se'm va presentar com a tinent Wei, la cap de la meva secció. Portava la camisa de l'uniforme de color de palla botonada fins a dalt, uns pantalons de llana de color verd fosc i una corbata carmesí. No em vaig acovardir per la duresa de la seva mirada; fins aleshores jo havia viscut sota la mirada implacable de la mare. Digna, per no dir absolutament radiant. De vegades, durant un àpat, la mare m'escrutava el rostre i en feia comentaris; als vespres, quan el pare tenia el torn

de nit i era a la feina, feia observacions sobre les meves corbes dient que havien pres la forma adequada. Havia après que si en aquestes situacions et mostres indiferent pots esdevenir transparent; quan la mare em despullés amb la mirada peça rere peça, a sota no hi trobaria res més que aire.

Després de canviar-me i posar-me l'uniforme la tinent Wei em va manar que fregués el terra dels dormitoris. «Sí», vaig respondre; «Sí, tinent», em va corregir. «Sí, tinent», vaig repetir de grat, i llavors em va mirar un moment prolongat i va fer mitja volta com si estigués enrabiada amb la meva manca de rebel·lia.

Vaig ser la primera de la nostra secció a arribar i vaig passejar-me pels passadissos que hi havia entre les lliteres tot estudiant els noms adherits a les estructures metàl·liques. La nostra companyia s'allotjava en un edifici de tres pisos i cada secció ocupava una planta allargada, amb lliteres alineades al llarg de les parets, separada en quatre escamots per rentamans i taules. Jo compartiria la llitera amb una tal Nan: cadascuna tenia un llençol blanc, sota el qual hi havia un matalàs prim de palla, un edredó i una manta, tant l'un com l'altra de color verd fosc, plegadets com si fossin un dau de tofu tallat amb destresa. No hi havia coixí, i aviat totes vam aprendre a embolicar la nostra roba de civils –vestits i camises que estaven prohibits als dormitoris– per fer-la servir de coixí a la nit. Al costat del meu llit hi havia una finestra que donava al pati, on els arbres amb uns noms que encara m'havia d'aprendre formaven una renglera recta i les branques assenyalaven el cel uniformement.

La tinent Wei va tornar després i va passar el palmell de la mà pel terra. «Això no és casa seva», va dir, i tot seguit va afegir que em preparés per mudar unes quantes capes de pell. Quan em va dir un altre cop que tornés a fregar el terra li vaig respondre:

–Sí, tinent.

–Més alt –va dir–, no l'he sentit.

–Sí, tinent.

–No la sento –va dir.

–Sí, tinent –vaig dir.

–No cal que em cridi als nassos. Aquí en tenim prou amb una resposta respectuosa i clara.

–Sí, tinent –vaig dir. Em va mirar fixament una bona estona i em va dir que un soldat vessava sang i suor, però mai a la vida llàgrimes. Vaig esperar fins que va marxar per eixugar-me la cara amb la màniga. Era pel moment en què el pare m'havia donat la mà per la finestra oberta, que havia plorat, vaig dir-me a mi mateixa, i vaig jurar que no tornaria a plorar mentre fos a l'exèrcit.

Dos

Un somni recurrent se m'ha anat repetint al llarg dels darrers vint anys; un somni en el qual havia d'abandonar la vida que tinc per tornar a l'exèrcit. Sempre hi surt la tinent Wei, al somni. Els primers anys em somreia amb crueltat. «Que no l'hi vaig dir, que tornaria?» La pregunta se'm formulava de diverses maneres, però la fredor sempre era la mateixa. Els somnis han esdevingut menys dolents amb els anys. «He tornat», dic a la tinent Wei; «Sempre he sabut que tornaria», respon. Som més grans, hem envellit als meus somnis com a la vida real, som les úniques supervivents d'una vida anterior de tot un grup d'adolescents trempades i xerraires.

Aquests somnis em trasbalsen. El casament de la tinent Wei, dos anys després que jo abandonés l'exèrcit, i el fet que la destinessin a una altra ciutat que només la coneixeria com una dona casada, més tard com una mare i que després la veuria morir, devien haver esborrat del tot el seu passat perquè pogués començar

de zero a emmagatzemar records que no fossin sobre les noies joves i desgraciades del campament, sinó sobre persones felices que mereixessin ser recordades. Mai no vaig aparèixer als seus somnis, n'estic segura, ja que la gent que guardem als records no acostuma a reservar-nos un raconet als seus. Direu que nosaltres també expulsem persones dels nostres cors mentre encara ocupem els seus, i pot ben ser cert en el cas de moltes persones, però em pregunto si no dec ser una anomalia en aquest sentit. Mai no he oblidat ningú que hagi format part de la meva vida; potser és precisament per això que no tinc gaire vida pròpia. La gent que m'acompanya no sols ha exhaurit les pròpies racions sinó també les meves, tot i que m'usurpa la vida innocentment i jo en sóc l'única culpable.

Posem per cas la professora Shan. Tenia poc més de seixanta anys quan la vaig conèixer; bé, potser no és la millor manera d'expressar-ho, ja que la dona feia tant de temps que era al barri com el pare. Devia veure créixer la meva generació i estudiar-nos a cada un de nosaltres abans de triar-me a mi; m'agrada imaginar-m'ho així. És que per a una dona que està sola és difícil no inventar-se un entorn que li permeti de considerar-se especial, per poc que sigui.

La professora Shan tenia poc més de seixanta anys i jo en tenia dotze quan se'm va acostar un vespre del mes de setembre. Jo anava a buscar la llet. «Que tens un moment?», em va demanar.

Vaig abaixar el cap per mirar les dues ampolles buides amagades al cistell que m'havia fet el pare. N'havia pintat els joncs secs de colors diferents i la part del cistell tenia una sanefa enrevessada, tot i que a aquelles alçades els colors ja havien perdut intensitat. El pare tenia unes mans molt hàbils per fer coses. Els ganxos de fusta que m'havia posat a la paret del rebedor perquè hi pengés la cartera i l'abric de l'escola tenien uns becs vermells i uns ulls negres; l'armari de cartró tenia dues finestretes que

podien obrir-se empenyent-les des de dins, un amagatall perfecte. També m'havia fet el llit, petit i de fusta pintada de color taronja, prou gran per cabre al rebedor al costat de l'armari. Vivíem en un petit espai d'una sola habitació; la cambra era el dormitori dels pares, i el rebedor, el meu; hi havia un petit cubicle que feia de cuina i un de més petit que feia de lavabo al costat del rebedor. Més endavant vaig entendre que no ens podíem permetre gaires mobles, però quan era una nena em pensava que això de fer coses amb les pròpies mans no era sinó una afició del pare. Temps era temps sembla que el pare també havia fet mobles per a la mare, però des que tinc memòria que la seva cambra tenia dos llits individuals, el del pare sense res a sobre i perfectament fet i el de la mare amb una pila perillosament alta de novel·les velles.

—Que tens un moment? T'he fet una pregunta —va tornar a dir la vella. Aleshores jo havia adoptat un aire distret, i ella no era precisament la dona més pacient del món.

—Anava a buscar la llet —vaig respondre quequejant.

—T'esperaré aquí —em va dir tot colpejant amb un dit llarg l'esfera del seu rellotge de polsera.

Quan vaig ser fora del seu camp de visió em vaig entretenir a mirar els arbres dels marges del camí i les últimes flors silvestres que havien florit. El trajecte fins al lloc on repartien la llet era llarg, i això és el que vaig dir-li per justificar la meva tardança. M'hi vaig adreçar com a «mestra Shan», i ella em va corregir i em va dir que havia de dir-li «professora Shan». Em va guiar escales amunt fins al seu apartament al quart. No em va passar pel cap que hi pogués haver res de dolent, en allò. L'única cosa de la qual m'havia advertit la mare, quan m'havia vingut la primera regla feia un mes, havia estat que no em quedés sola amb cap home.

La casa de la professora Shan, un altre espai d'una sola habitació, semblava més atapeïda que la nostra malgrat que ella hi

vivia sola. A banda d'una taula, una cadira i un llit individual, la cambra era plena de baguls: n'hi havia uns de foscos de cuir amb unes sanefes elaborades a la tapa i els laterals, uns altres de fusta amb clips de metall rovellats i dos que feien conjunt —que havien estat blanquejats però ara eren més grocs que blancs— fets de bambú o potser de palla, no ho vaig saber distingir. A sobre de cada bagul s'hi amuntegaven llibres. En va apartar una pila perquè pogués seure al seu llit individual i ella va seure a l'única cadira que hi havia a la cambra. Fins llavors no m'havia aturat a mirar-la bé, i vaig veure que era una dona bonica, fins i tot a la seva edat. Els cabells, blancs grisosos, els duia pentinats en un monyo ben tibant, i no tenia ni un sol ble fora de lloc. La seva cara —els pòmuls aixecats, el front molt prominent i els ulls enfonsats— em recordava la fotografia d'una pilot soviètica que sortia al meu llibre de text. Potser la professora Shan era mestissa. Estudiar els rostres de la gent era una passió secreta que tenia. Devia haver-la heretat de la mare, que, a més d'estudiar-me la cara durant els àpats —a la taula que separava els dos llits de l'habitació del dormitori dels pares—, amb prou feines feia un mos. De vegades, mentre esperava que acabéssim de menjar, anava fent comentaris sobre les persones que passaven per davant la finestra: «Llardosa i inflada com la massa de xurros acabada de fregir», va dir una dona que vivia al pis de sobre; l'home de la casa del costat tenia un rostre allargat que transmetia amargor, com un cogombre.

La mare era la dona més bonica que havia vist mai fins aleshores. Tenia els ulls ametllats en un petit rostre amb forma de cor, el nas recte i delicat i, com vaig saber després per la col·lecció de novel·les romàntiques dels inicis del segle xx, boca de pètal de cirerer. Quan s'afartava d'observar el món, es contemplava la pròpia cara en un mirall ovalat que sempre tenia a mà. «Una princesa atrapada en el fat d'una serventa», solia dir a ningú

en concret. El pare, que menjava en silenci, alçava el cap i la mirava amb un somriure com de disculpa, com si fos un pare responsable de la deformitat del cos del seu fill.

El pare s'havia casat força tard, i la mare, aviat, ell als cinquanta i ella als vint. Al cap de dos anys em van tenir, la seva única descendència. Quan anava a primària els altres nens i nenes de l'escola sovint confonien el pare amb el meu avi, però potser era perquè havia de fer de pare de la mare, també. Entre la mare i jo vam fer que el pare envellís ràpidament. Se li notava per l'encorbament de l'esquena i el somriure trist.

—Sempre et distreus d'aquesta manera davant dels teus professors? —em va preguntar la professora Shan, tot i que ja vaig veure que ho deia més aviat per sorpresa i no pas com una crítica. De jove, segur que havia estat més bonica que la mare. Què pensaria la mare, si sabés el meu parer. El que sí que tenia clar era que la mare no s'avindria amb la professora Shan, ja que l'excentricitat era la possessió més preuada tant per l'una com per l'altra.

L'existència de la professora Shan la tenia tan present com la de les altres persones del barri: si vius prou temps en un lloc no cal anar a buscar els rumors i les enraonies; les històries, les anècdotes de tota mena, et trobaran tant sí com no. Tot i formar part d'una família com la nostra, amb una mare que rarament parlava amb algú i un pare que, en paraules de la mare, era «callat com una soca», m'assabentava del que passava al meu entorn escoltant el que deia la gent quan feia cua als llocs, i pel que sembla em vaig passar la infantesa fent cues de manera perpètua: esperant els ous, l'oli de cuinar, la carn, el sabó, la llet i altres articles del racionament; esperant per pagar el lloguer i l'aigua i la llum, esperant que em fessin la recepta per a la mare a la farmàcia. Aquí és on vaig sentir fragments sobre la història de la professora Shan per primera vegada, fins i tot abans que

la conegués: havia fet classes d'anglès en un institut d'un altre districte abans de jubilar-se. Tenia un fill i una filla que, després de llicenciar-se a la universitat, s'havien esvaït i de tant en tant reapareixien com a visites procedents d'Amèrica. La gent no es posava d'acord sobre com havien aconseguit deixar el país, malgrat que l'explicació més raonable era que la professora Shan tenia parents pel cantó matern que havien fugit als Estats Units. Temps era temps hi havia hagut un marit, una persona molt més simpàtica que la professora Shan, però també havia desaparegut, i corria el rumor que l'havien enviat amb els familiars nord-americans, tal com havien fet amb els seus fills; també es deia que havia fet amistat amb una dona més jove, amb la qual havia obert un restaurant xinès a la ciutat de Nova York, cosa que podria ser certa, ja que no van tornar-lo a veure pel barri.

Sigui com sigui, asseguda a l'habitació de la professora Shan aquell primer dia, no m'entrava al cap que en aquell lloc anteriorment hi hagués viscut una família. No hi havia fotografies emmarcades ni cartes amb remitents de l'estranger, i la cambra, tota plena de baguls, semblava massa petita fins i tot per a la professora Shan sola. Va estar examinant-me mentre jo passejava la mirada per l'habitació, i llavors va agafar un llibre vell i va triar-ne una pàgina a l'atzar. «Llegeix-me aquesta frase», va dir. El llibre era el primer volum d'una col·lecció titulada *Essential English*, que la professora Shan havia fet servir per aprendre anglès feia cinquanta anys. A la pàgina hi havia una vinyeta petita en la qual es veia una criatura en un seient com aquells que es veuen als teatres luxosos. A la vinyeta el nen, que no pesava prou perquè el seient no se li plegués, somreia des d'allà dalt sense gaire convenciment, i jo em sentia igual d'insegura; havia començat la secundària a principis d'aquell mateix mes, i amb prou feines coneixia el meu propi sistema d'escriptura.

Com que no podia llegir el que hi deia, la professora Shan va desar el llibre amb els altres volums, tots ells amb lloms de colors diferents però amb el mateix grau de marciment.

–Saps que no ets filla biològica dels teus pares, oi que ho saps? –Es va tombar per mirar-me.– I saps que per molt bé que et tractin poca cosa poden fer per educar-te, oi que sí?

Fins aleshores mai no havia posat en dubte la meua sang; sabia que els pares eren diferents de la majoria de pares, però sempre havia pensat que era per la diferència d'edat i per la malaltia de la mare. «Moyan», la mare de vegades pronunciava el meu nom en un to de veu suau quan no hi havia el pare, i jo sabia que llavors volia explicar-me algun secret. «Els homes poden tenir fills fins als setanta anys; la joventut d'una dona s'acaba tan bon punt es casa; Moyan, no deixis que et toqui cap home, especialment aquí i aquí», deia tot assenyalant-se el propi cos amb aire desmenjat. «Moyan, el teu pare et proporcionarà una madrastra així que em mori», em deia empetitint els ulls de forma curiosa, «saps que no puc morir-me ara perquè no vull que et criïs amb una madrastra?». En un d'aquells moments reveladors podria haver-me dit: «Moyan, no vas néixer filla nostra; et vam recollir en un contenidor»; però no, la mare mai a la vida, ni tan sols en el seu rampell més desprietat, no m'ho va dir i, de fet, va mantenir el secret fins a la mort, i només per això vaig estimar-la i l'estimo encara.

–Si els teus pares no t'ho han dit, algú altre ho havia de fer –va dir la professora Shan en veure que no li responia–. Les persones necessiten saber d'on vénen, ho entens?

Vaig assentir amb el cap ben confosa. Tinc la sort de ser lenta a l'hora de reaccionar a les notícies; m'he estalviat molts daltabaixos a la vida, ja que l'impacte, si és que n'hi ha, arriba molt més tard, quan estic rumiant tota sola.

–Jo també vaig ser òrfena.

Progressivament, al llarg dels tres anys subsegüents, la història de la professora Shan es va anar completant: l'havia adoptat una dona que no s'havia casat per poder fer-se càrrec dels seus pares, que es feien grans. Quan van haver mort, la mare adoptiva de la professora Shan en va heretar la botigueta de porcellana que tenien. S'havia quedat sola i ja era massa gran per casar-se; així, l'hivern mortífer de 1928, va anar a un orfenat de Xangai i va adoptar-ne l'única nena que no tenia pneumònia. Va posar-li Shan Shan; la nena no tenia cognom, ja que no hi havia ningú a qui el pogués reclamar. L'Escola Femenina McTayeier, la millor escola de Xangai, era on s'havia educat la professora Shan, que va lletrejar-me'n el nom perquè el pogués recordar, i *Les McTayeierianes*, la cançó que ella i les seves col·legues cantaven a les reunions escolars; me la va cantar. Quan la professora Shan tenia vint anys i escaig la van contractar en una escola de mestres, però així que es va saber la seva història tèrbola la van despatxar. «Aquells qui es pensen que coneixen la seva pròpia història no saben valorar els misteris dels altres», va explicar-me la professora Shan. «És per això, que les persones com tu i com jo sempre ens acabem trobant.» Aquelles paraules, que em va adreçar per primer cop durant les meves primeres visites, són les que em van fer tornar a casa seva cada dia a les cinc en punt.

Em llegia. Es va riure del meu llibre d'anglès i em va manar que comencés pel primer volum de l'*Essential English*. Mai no va comprovar el meu progrés, i al cap d'un temps em vaig adonar que tant li feia si em limitava a mirar-ne les il·lustracions. En canvi, em llegia la seva col·lecció de novel·les. Vam començar per *David Copperfield*, ella asseguda a l'única cadira de l'habitació i jo, al llit. La intimidació em mantenia concentrada al principi, ja que de tant en tant em mirava severament a mitja frase per veure si estava distreta amb els baguls o amb els arbres del carrer. M'amoïnava que em considerés una farsant i m'engegués. Encara no sabia si la dona em queia bé o malament, però estava atordida,

incapaç d'assimilar el fet que no tenia cap lligam de sang amb els meus pares, i la veu de lectura de la professora Shan, amb una melodia que no tenia quan parlàvem, em conciliava com la veu de la mare mai no ho havia fet. La professora Shan em llegia passatges llargs, s'aturava únicament quan semblava satisfeta i aleshores me'ls traduïa. La seva traducció semblava més curta que l'original anglès, però fins i tot aquelles breus paraules en xinès em van fer gaudir com no havia gaudit enlloc més; feia servir mots d'una altra era, un llenguatge més propi dels ancestres que no pas dels vius, i no vaig tardar a començar a imitar-la. Mai havia estat gaire xerraire, i ara encara tenia menys paraules, ja que les formes que empraven els clàssics per dir les coses eren d'allò més eficients. Els meus companys de l'escola ho trobaven un motiu de burla, però jo vaig ser persistent i vaig ignorar l'argot adolescent a canvi d'una barreja lingüística entre la llengua de la poesia clàssica i les novel·les romàntiques del segle XVIII. El pare, que no tenia estudis, sembla que no ho trobava estrany, potser perquè en sabia ben poc, de com l'educació podia influir sobre la parla, però la mare, en més d'una ocasió, se'm quedava mirant després que el pare i jo intercanviéssim unes quantes paraules. Sabia que havia envaït el seu territori; al cap i a la fi, era ella, qui llegia poesia clàssica i novel·les d'altres segles per passar l'estona. Jo era conscient que la mare no sabia com acceptar el meu canvi, de la mateixa manera que jo tampoc no sabia com acceptar la notícia que no era la meua mare biològica.

Tres

Cap a la tercera setmana de ser a l'exèrcit tothom del meu escamot havia rebut alguna carta de casa; n'hi havia que, a més a més, havien rebut cartes dels seus amics. Sense excepció, tots

van plorar en llegir-les. La Ping, la més jove de totes nosaltres, que tenia quinze anys i mig, va llegir en veu alta la carta del seu pare entre sanglot i sanglot: «Després que et registressis i anessis cap al dormitori, el iaio va plorar de camí cap a l'estació del tren. El tren nocturn de Wuhan a Pequín era ple a rebotir i el iaio va estar-se divuit hores dret, però això, en comparació amb el patiment de la nineta del iaio a l'exèrcit, no va ser res. Tinc el calendari penjat a la paret i cada matí en ratllo un dia, i sé que queda un dia menys perquè ens retrobem».

Jo vaig ser l'única, a la quarta setmana, que no havia rebut cap carta.

—N'estàs segura, que no vols tornar a escriure als teus pares? —em va preguntar la Nan, que estava dreta al meu costat fent cua per formar i dormia a la llitera de sobre meu—. Potser l'última carta que vas enviar-los es va perdre i no saben a quina adreça t'han d'escriure.

Vaig fer que no amb el cap. La primera setmana havia enviat una postal als pares on simplement els informava que havia arribat bé. Això d'escriure'm no feia per al pare i, secretament, m'alegrava que no fos com el de la Ping, que va continuar enviant-li cartes farcides de paraules d'amor sense embuts que la Ping mai no vacil·lava a compartir. Podria ser que la mare, en un rampell, sentís el desig d'escriure'm i redactés una carta plena de citacions de poemes clàssics, però tot i això segur que canviaria de parer i decidiria tallar-me els fils de la comunicació.

Al final de la setmana em van convocar a l'habitació de la tinent Wei. Era diumenge al matí i no teníem instrucció. Em va indicar amb un gest que m'assegués a l'única cadira que hi havia i la vaig allunyar d'ella abans d'asseure'm al mig de la cambra. A la meua esquerra hi havia un llit individual amb un edredó, una manta i un llençol militars. El seu llit no tenia coixí, i vaig tenir curiositat per saber si ella també feia un cabdell amb la roba

vella com fèiem nosaltres a les nits o si tenia un coixí amagat a l'armari. A la paret del costat del seu llit hi havia unes quantes fotografies emmarcades. N'hi havia una en blanc i negre que cridava l'atenció: una noieta, de tretze o catorze anys, amb la mirada apartada de la càmera i un somriure, com si hagués estat provocant el fotògraf.

—És de l'estiu abans d'allistar-me —va dir la tinent Wei observant-me—. Ja ha sortit a la ciutat?

—No, tinent —vaig dir. Només havia de fer un cop d'ull al seu registre per comprovar que mai no havia sol·licitat cap dels dos permisos de dues hores dels diumenges per anar a la ciutat.

—I com és? Que potser aquesta ciutat és massa petita de visitar per a algú que ve de Pequín?

Vaig reflexionar sobre la pregunta, que, com totes les preguntes que ens formulava qualsevol oficial, podia estar farcida de paranys. Vaig dir-li que no hi havia cap raó en concret. Podria haver dit que volia cedir l'oportunitat a les altres noies, que estaven més il·lusionades per tenir aquelles dues hores de llibertat, però això hauria donat peu a més preguntes. En les últimes setmanes havia après que no s'havia de confiar en la simpatia de cap oficial. Un cop, la Lan, una noia que venia d'una ciutat de la mateixa província que la tinent Wei, va tenir una conversa cordial amb la tinent Wei durant el descans, però cinc minuts després, quan la Lan va cometre l'error de tornar a la dreta mentre totes les altres giràvem a l'esquerra, la tinent Wei li va manar que abandonés la formació i executés cent girs a l'esquerra. I encara pitjor, la Lan va haver-se de donar l'ordre a si mateixa, i quan va arribar al número trenta la veu se li va negar per les llàgrimes. La tinent Wei, mentre la resta miràvem l'escena amb neguit, va dir a la Lan que si no pronunciava l'ordre amb veu clara i ferma per a totes les persones que presenciàvem el càstig no valdria. D'altres havien passat per

incidents similars: una noia s'havia hagut d'estar dreta al mig del menjador del quarter durant tot un àpat perquè li havia fet gràcia un acudit que una companya del seu escamot li havia explicat en veu baixa; una altra noia havia hagut de llegir una autocrítica davant de tota la companyia perquè havia afirmat que el ranxo era més escaient per alimentar els porcs que no pas els éssers humans. Aquests càstigs no sols els supervisaven la tinent Wei i les altres oficials subalternes, sinó també el comandant Tang, que manava la nostra companyia i que, a banda de ser l'únic oficial home, tenia tirada a presentar-se per sorpresa als dormitoris per fer-hi inspeccions.

En veure que no li contestava, la tinent Wei va canviar de tema i em va dir que s'havia assabentat que encara no havia rebut cap carta de casa. Em vaig demanar qui l'hi devia haver dit, però potser era així com funcionava l'exèrcit, potser els detalls de les nostres vides eren anotats per deladors que hi havia entre nosaltres. «Això d'escriure cartes no fa per als meus pares», li vaig dir.

—Li suposa un problema?

—Un problema, tinent?

—Li agradaria telefonar-los? —va dir la tinent Wei—. Si vol puc fer els tràmits necessaris perquè pugui trucar als seus pares.

Els pares no tenien telèfon. El telèfon públic més proper era a uns quants blocs del nostre edifici, custodiat per una dona brusca de mitjana edat. Rebria el missatge però no el comunicaria fins al final del dia; cobrava del govern, tenia un sou preestablert, de manera que poques vegades es molestava a comunicar ni tan sols els missatges més urgents. De tant en tant, quan els residents emplenaven formularis de reclamacions, durant una o dues setmanes feia esperar els qui trucaven i feia anar el seu fill adolescent pel barri. «Una trucada per al 205!», cridava davant d'un edifici, amb una veu que havia deixat de ser de nen però que encara no era la d'un home adult. Deien que era un noi

lent, de manera que no l'admetien en cap escola, i es passava els dies o bé fent companyia a la seva mare o bé rondant pel barri i intimidant els nens i les nenes amb històries de fantasmes sense cap ni peus. La mare mai respondria als crits d'un noi com aquell que anunciés el número del nostre pis ni accediria a fer un viatge fins a la cabina per tornar-me la trucada.

Vaig dir a la tinent Wei que no hi havia cap necessitat de fer una trucada, ja que els pares no tenien telèfon a casa.

–I a un veí? O a algun amic que visqui a la vora? –va dir la tinent Wei–. Hi ha algú que pugui rebre una trucada per ells perquè sàpiguen que està bé?

L'únic número que em sabia, malgrat que no l'havia fet servir mai, era el de la professora Shan. Estava escrit en un paperet amb la seva lletra elegant i enganxat al telèfon vermell que hi havia al costat del seu llit individual. M'havia quedat mirant el número moltes vegades mentre em llegia un passatge llarg, i al cap d'un temps ja no me'l podia treure del cap.

No hi havia ningú a qui pogués trucar, vaig dir quan la tinent Wei va tornar-hi a insistir. Em va mirar com si estigués intentant decidir si li deia una mentida per rebel·lia. Va agafar una carpeta d'un calaix i els fulls de l'interior van cruixir sota els dits impacients. Vaig mirar per la finestra cap als arbres de fulla perenne i vaig desitjar ser-ne un. Els arbres m'agradaven més que les persones; ara també. Hi ha poques criatures més cruels que els éssers humans, m'havia dit un cop la professora Shan; havíem estat de costat a la seva finestra del quart pis, mirant la gent del carrer que anava atrafegada a última hora de la tarda. «Et puc ben assegurar», va dir la professora Shan assenyalant els desmais dels marges de la carretera, «que cadascun d'aquells arbres val molt més la pena que qualsevol persona que arribis a conèixer en la teva vida; no ho trobes magnífic, que un cop t'hagis avorrit de tota la gent encara puguis mirar els arbres?».

–I a la feina del seu pare? No pot trucar-li allà? –va dir la tinent Wei–. És clar que haurem de trobar un dia de cada dia per enganxar-lo a la feina.

Llegia el meu formulari de registre, on jo havia escrit «servei» a l'espai corresponent a l'ofici del pare i el nom dels grans magatzems on feia el torn de nit. Potser la tinent ara calculava l'edat dels pares, ja que al formulari també hi constava la seva data de naixement.

«No cal trucar-li», vaig respondre. Els pares no eren la mena de persones que criticarien l'exèrcit per no donar-los prou informació sobre el meu benestar.

Sembla que la tinent Wei no va percebre l'hostilitat de les meves paraules.

–I la seva mare... Quina mena de malaltia té?

Quan vaig entrar a l'escola de primària el pare em va donar instruccions que escrivís «jubilació anticipada per malaltia» allà on em demanessin per la feina de la mare. «Quina mena de malaltia?», preguntarien els mestres. «De què treballava abans de posar-se malalta?» Al principi no sabia què respondre, però quan vaig arribar a la secundària em vaig convertir en una experta a l'hora de respondre davant la curiositat de la gent. «Era comptable», els deia, la feina més tediosa i solitària que se'm podia haver acudit per a ella; «el lupus és el que l'ha estat afectant», explicava després d'haver après el nom d'aquella malaltia a cinquè, ja que havia causat la mort de la mare d'un company de classe. Vaig estar pensant en quina mena d'història aconseguiria que la tinent Wei deixés d'interessar-se pel tema. Finalment vaig dir que no sabia quina era la causa de la seva invalidesa.

El primer record que tinc d'algú que comentava la malaltia de la mare és de quan tenia quatre anys. Estava dreta fent cua, esperant darrere d'una llarga filera de gent que m'arribés el torn per rebre la nostra ració mensual d'ous, i el pare va travessar el

carrer per comprar arròs. «Quina mena de pares deixarien una criatura tan petita guardant el torn a la cua?», va preguntar algú que devia ser nou al barri, i una dona, no gaires posicions per darrere meu, va contestar que la mare tenia un trastorn mental. *Nimfomania* era la paraula que havia fet servir la professora Shan, i va ser per ella que vaig conèixer la història del matrimoni dels meus pares: quan tenia dinou anys, la mare s'havia enamorat d'un home casat que acabava de mudar-se al barri, i quan l'home va assegurar que no tenia res a veure amb la seva fantasia, la mare va anar corrents al carrer tot cridant-lo pel seu nom i dient a tothom que s'havia quedat embarassada d'ell tres vegades i en tots tres casos havia avortat. L'haurien tancada per sempre si no hagués estat perquè el pare li va proposar matrimoni. El pare, que tothom donava per fet que es quedaria solter tota la vida, va anar a veure els pares de la mare i els va demanar de treure'ls el pes del damunt. «Què hauries triat per a la teva filla si haguessis estat mare?», em va preguntar la professora Shan: «una clínica mental o un vell?». La història va explicar-me-la no gaire després que em convertís en una visitant habitual del seu pis. Vaig vacil·lar; no sabia com superar la prova. La professora Shan va dir que la mare va ser molt afortunada que els seus pares l'haguessin lliurada a les mans d'un home que l'estimava, en comptes d'ingressar-la en un centre; «l'amor encega els homes», va afegir, i em vaig demanar si la dissort del pare devia ser evident per a tothom.

Més endavant vaig adonar-me que la meua família —la reticència del pare, la bogeria de la mare i la meua existència com a part de la seva simulació de ser un matrimoni normal— devia haver estat en boca de tothom del barri i que, tard o d'hora, m'hauria assabentat de la seva història, però quan aquell dia vaig marxar del pis de la professora Shan la seva manca de tacte em va contrariar. Només havíem llegit cinquanta pàgines de *David*

Copperfield i podria haver-me inventat qualsevol excusa per no tornar a casa seva, però quin profit n'hauria tret? Havia deixat de ser la filla biològica dels pares i el seu matrimoni, si és que podia dir-se'n matrimoni, era clarament penós.

La tinent Wei va tancar la carpeta. Semblava, de cop i volta, que hagués perdut interès pel meu cas. Es va mirar el rellotge i em va dir que, com que encara faltava una hora per acabar la jornada, és a dir per a les onze, l'hora de la instrucció, més valia que aprofités el temps per regar i treure les males herbes de l'hort del nostre escamot.

Avui donaria qualsevol cosa per tenir un jardí, però l'únic espai que em puc atribuir és el meu pis. És a la cara nord de l'edifici, així que tot el sol que hi arriba és una hora de llum que entra de biaix al vespre. El pare tenia testos amb plantes a l'ampit de la finestra, però ja fa molt de temps que van pansir-se i van fer el camí que porta al contenidor de les escombraries. Avui donaria qualsevol cosa per tenir un jardí; potser no tan gran com el que teníem a l'exèrcit (demanar-ne un de tan gran seria pura cobdícia), però sí un trosset de terra. Als divuit anys, però, no tenia cap necessitat de cultivar res.

—L'hort està net de males herbes i regat d'ahir, tinent —vaig dir.

—Insinua que l'ordre que li he donat no té cap valor? I què me'n diu, dels porcs? Si considera que les hortalisses poden créixer sense la seva contribució, potser podria dedicar els seus esforços a netejar la cort dels porcs.

Els porcs, que encara no havien crescut del tot, eren a l'altre extrem del campament. Cada companyia en tenia cinc, i els reclutes de l'escamot de cuina ens havien dit que els porcs se sacrificarien quan acabéssim l'any de servei militar, per al banquet de comiat. A banda dels cinc porcs gairebé no vam tastar la carn. De tant en tant la Ping ordia un pla minucios per treure d'amagat un porc del campament, trobar un carnisser disposat

a matar-lo i algú que volgués cuinar-lo; la trama era cada cop més detallada i més gràfica, però no eren més que paraules, una manera de passar l'estona.

Vaig dir-li que no pertocava al nostre escamot el torn d'ocupar-se dels porcs. La majoria de les responsabilitats compartides (fer el manteniment de l'àrea pròxima al dormitori, jardineria, ajudar l'escamot de cuina a preparar els àpats per a la companyia, donar menjar als porcs i netejar la cort, netejar les latrines i els lavabos) es feien per rotació entre els quatre escamots de la secció, i, a excepció de les tasques de la cuina, durant les quals podíem pispar menjar extra per endur-nos a la taula, ens esgarriaven i les feiem amb aversió.

—Veig que no ha après la norma més bàsica de l'exèrcit —va dir la tinent Wei—: això no és la vida civil, aquí no es pot negociar.

Quatre

La vida civil s'anava infiltrant entre nosaltres a poc a poc, en forma de cartes de vells amics de l'escola i de capses de bombons dels pares, records de les vacances de la infància i de les sortides de l'adolescència, i, en el meu cas, de la veu de la professora Shan llegint D. H. Lawrence en to pausat. «I tu, Mabel, què penses fer amb la teva vida?» Quan tancava els ulls al camp de tir podia sentir la seva veu, i la pregunta que un personatge adreçava a un altre, ara semblava exigir-me una resposta. O bé llegint: «Per al pare, era “la Princesa”. Per a les ties i els oncles de Boston, la “Dollie Urquhart, pobrissona” i prou».

La punta d'una bota em va picar la cama i vaig obrir els ulls. No era al pis de la professora Shan, alliberada momentàniament de les responsabilitats per la seva veu, sinó de boca terrosa, amb

els colzes sobre uns sacs de sorra i la galta dreta recolzada en la culata de fusta d'un fusell semiautomàtic. L'escalfor del sol de final d'octubre m'escalfava l'esquena, i 180 metres enllà els blancs de color verd amb silueta de tors masculí componien una llarga filera. Dues garses piulejaven en un arbre de la vora, i les últimes llagostes de l'estació, marrons amb motius verdosos, passaven de llarg els sacs de sorra tot fent saltirons i desapareixien entre l'herba, que s'estava esgrogueint. Vaig carregar el pes del cos cap a l'altre costat i vaig alinear l'ull amb les mires frontal i posterior. L'oficial que ens feia la instrucció no es va moure, se'n projectava l'ombra sobre els sacs de sorra que tenia al davant. Vaig esperar, i com que l'ombra no marxava a controlar la noia següent vaig prémer el gallet. A banda d'un espetec, no va passar res; encara havien de transcórrer dues setmanes perquè ens donessin municions reals.

—Li sembla que l'ha encertat de ple? —em va preguntar l'oficial.

—Sí, senyor —vaig dir, sense treure la mirada del blanc.

Va fer un sospir i va dir que no compartia la meva opinió.

—Torni-ho a intentar —va dir. Vaig sostenir el rifle més a prop del cos, de manera que la meva espatlla dreta estabilitzés la culata. M'havia fixat que la gent, un cop forma part d'un exèrcit, podia convertir-se en dues espècies animals: els que es delien per agradar els altres, com els gossos més lleials i millor ensinistrats, i els que, com jo, es comportaven com els ases més tossuts i necessitaven una empenta per a cada moviment. Vaig mirar per la línia de mira i vaig prémer el gallet.

—Molt millor —va dir l'oficial—. Ara recordi això: al camp de tir no es ve a fer la migdiada.

Les pràctiques de tir eren una de les poques coses que m'agradava fer a l'exèrcit. De tant en tant el comandant Tang treia el cap per allà per inspeccionar-nos, però com que fer punteria era l'única cosa que havíem de practicar pel nostre compte tenia poca

paciència per estar-se hores al camp de tir. Els tres caps de secció, inclosa la tinent Wei, seien a l'ombra dels freixes fent-la petar mentre dos dels oficials de tir de la companyia, que els agradava seure amb ells els explicaven acudits. El nostre oficial, més gran i reservat, seia uns quants metres enllà i els escoltava amb un somriure indulgent. Les dues noies de la meva dreta parlaven amb un fil de veu i de vegades n'enxampava alguna frase; parlaven de nois, anàlisis i cabòries que no em vaig molestar a seguir. A la meva esquerra, la Nan cantussejava una melodia alhora que mantenia una posició de tir perfecta. Em vaig quedar parada en veure que pogués adoptar una actitud tan marcial, la postura als exercicis de formació, la forma impecable que tenia de fer el llit, que li havia fet guanyar més d'un títol en el concurs d'afers interiors. Tothom podia veure que tenia el cap en un altre lloc, però la vida militar semblava que li proporcionava un passatemp etern; mai no tenia un mal comportament, i era de les poques persones que no havien rebut una humiliació en públic. Vaig tombar el cap lleument, sense desenganxar la galta dreta de la culata però mirant la Nan, més que no pas el blanc. La gorra de l'uniforme li penjava per sobre de les celles i sota l'ombra de la visera feia punteria amb un somriure, cantant en veu molt baixa.

—*L'última rosa de l'estiu*—em va dir quan li vaig demanar per la cançó durant el descans. La Nan era una noia menuda i no aparentava més de tretze anys. Als sis anys va passar a formar part d'un famós cor infantil, i quan les altres nenes de la seva edat van començar la secundària i van deixar el cor, ella va quedar-s'hi perquè li agradava cantar i perquè encara podia passar per una nena. Quan va fer els setze, el conjunt vocal va passar de dir-se *Cor infantil* a dir-se *Cor infantil i juvenil femení*. Va esclatar a riure quan ens ho va explicar. Que hi pensava tornar?, va voler saber una de les noies, i s'ho va rumiar uns instants i va dir que després del servei militar potser hauria de buscar noves aficions.

«No pots passar-te tota la vida en un cor infantil de cap de les maneres», va dir, tot i que jo la veia com la mena de persones que quan realment es proposen una cosa l'aconsegueixen. Me la imaginava cantant, encara, als vint o als trenta anys entre la canalla i amb un aspecte tan juvenil i innocent com el seu, tot i que això no vaig dir-l'hi, a la Nan. Teníem una relació amistosa però no érem amigues; potser érem les dues úniques persones de la secció que no havien dit que teníem una amistat estreta amb ningú en les vuit setmanes que feia que érem al servei militar. Jo no veia la necessitat de tenir algú al costat quan sortís a fer un tomb pels camps d'instrucció durant els quinze minuts lliures que teníem després de sopar; com tampoc no veia la necessitat de compartir la meva nit de guàrdia amb cap amiga especial; de manera que de vegades em tocava fer el torn amb noies d'altres seccions desparellades —noies com jo que no tenien a qui enganxar-se—, i m'anava perfecte, això de passar mitja nit amb algú tan callat com jo a la sala d'estar del dormitori, dormint en dues cadires tan separades entre si com fos possible.

La Nan era un cas diferent. Era simpàtica amb tothom, fins i tot amb els oficials i els reclutes de l'escamot de cuina, i sempre tenia un munt de noies que li anaven al darrere amb l'esperança que se'n fes la millor amiga. Era evident que estava acostumada a aquesta mena d'atencions, fins i tot en gaudia, però mai no concediria aquest privilegi a ningú. Fins i tot la cap del nostre escamot, que s'havia convertit en una de les favorites dels oficials perquè ens donava un tracte cada cop més agressiu, semblava que no estava disposada a assignar-li les tasques més desagradables: netejar els vàters o la cort. Qualsevol altra persona amb menys gràcia que la Nan hauria estat objecte d'enveja, però ella semblava completament indiferent a tota maldat.

Una noia que va sentir la nostra conversa va demanar a la Nan que cantés *L'última rosa de l'estiu*. La Nan es va aixecar

d'on sèiem en cercle i es va espolsar l'herba i les fulles seques de l'uniforme. La seva veu semblava dificultar la respiració dels qui l'envoltaven; el seu rostre, que ja no estava enriolat, tenia un aspecte antic i eternament jove. No sé quina mena de persona devia ser la Nan per poder cantar d'aquella manera; semblava massa distant perquè la vida l'afectés, però com podia cantar tan evocadorament si no havia experimentat el dolor que descrivien aquelles cançons?

El camp de tir estava en silenci quan la Nan va acabar de cantar. Un borinot va passar bronzint i el van foragitar, i a la distància, potser a l'altra banda dels turons on la vida civil no es podia veure, un altaveu donava les notícies del migdia, però no vam poder sentir-ne una sola paraula. Al cap d'una estona, una noia d'una altra secció que s'havia escapat del seu escamot per unir-se al nostre cercle va pregar a la Nan que ens expliqués coses dels seus viatges a l'estranger. Llevat d'ella, cap de nosaltres no havia estat a l'estranger; cap de nosaltres no havia tingut mai una raó legal per sol·licitar un passaport.

No sabia dir si a la Nan li agradaven o la molestaven, aquelles instàncies, però el cas és que sempre acabava explicant-nos alguna anècdota: quan va cantar davant d'un palau de Viena, quan un adolescent li va ensenyar claqué a bord d'un creuer, quan va fer un viatge llarguíssim en tren a través de Sibèria al mes de febrer de tornada d'una gira europea i es va haver de passar tot el trajecte tancada en un vagó amb nenes vuit o nou anys més joves que ella. Deia que durant aquell viatge en tren havia après a jugar a escacs amb el director del cor, mentre les altres nenes cantaven i cridaven, i que una criatura que semblava una nina i encara no havia fet els set anys va estar-se hores i hores tocant el violí com un àngel, al marge de tot.

—Quants anys té la directora del cor on cantes? —va preguntar la noia de l'altra secció.

La Nan va arronsar les espatlles i va començar a explicar una altra anècdota, una que parlava de les cançons populars macedònies que s'havien hagut d'aprendre a causa d'una desviació de la ruta. Vaig descobrir que d'aquesta manera s'estalviava haver de respondre a les preguntes tafaneres que la incomodaven o a les que no considerava interessants. Malgrat que la Nan conservava el somriure, era evident que la noia que havia fet la pregunta s'avergonyia de la seva atrocitat. De fet, el rostre de la jove reflectia tant dolor i delit alhora que vaig tombar el cap i vaig mirar els oficials que jeien sota els freixes: la tinent Wei feia un massatge al clatell de la tinent Hong, i les dues joves oficials de tir competien fent gestos exagerats amb les mans per parlar amb un altre cap de secció. Des d'on sèiem, a vint metres de distància, semblaven joves i convencionals; rialles distants però alegria tangible. De seguida, l'oficial de tir més gran es va mirar el rellotge i, gairebé amb aire de disculpa, va tocar el xiulet per indicar la fi del descans.

De nit, quan no podia dormir, pensava en altres persones i el seu dolor. Em preguntava, per exemple, com devia ser el dolor que amagava el cor de la Nan per atorgar aquella tristor tan insofrible a les seves cançons. D'altra banda, però, era la persona més impertorbable que havia conegut mai, i si hi havia alguna possibilitat que estigués connectada amb alguna mena de dolor devia ser el que ella causava als altres, potser en contra de la seva voluntat.

Vaig pensar en les noies que competien per captar-ne l'atenció, sovint amb una animadversió oberta entre elles; la seva ànsia havia esdevingut transparent, però no sabia què més podien voler de la Nan. Compartia les seves cançons i les seves històries, tractava tothom de forma cordial. Quan eren al llit es devien preguntar si la Nan havia conegut mai el patiment? Però per què voldria algú obtenir el dolor aliè quan ja n'hi ha prou amb el propi? Als

dormitoris es respirava molt d'amor; s'enyorava i s'escrivia als nois que s'havien quedat al món dels civils; es parlava dels nois del campament, de vegades entre rialles, d'altres menys alegrement; més apaivagats eren els anhels entre les noies que es manifestaven com una competició per trobar una millor amiga. «La gent no sap què fa ni què diu. Les persones xerren i xerren i es fan mal les unes a les altres, i moltes vegades acaben fent-se mal elles mateixes fins que ploren.» A la nit intentava evocar la veu de la professora Shan quan em llegia el seu relat preferit, i quan no estava segura de recordar-ne les paraules exactes engegava la llanterna i la rellegia sota l'edredó. «Però no en facis cas, princeseta.»

Haviem passat deu mesos amb *David Copperfield*, a poc a poc al principi, dues o tres pàgines diàries, i més endavant cinc o sis. No recordo en quin punt vaig començar a comprendre el que em llegien, coses aïllades, evidentment; deu ser similar al moment en què un infant comença a entendre el món en paraules, quan el que li diuen encara no ha adquirit un significat definit, però cada dia que passa té més confiança que darrere d'aquell poti-poti de sons s'amaga un missatge. Vaig explicar als pares que havia estat visitant la professora Shan, i que havia acceptat ajudar-me amb els deures, una mentida que el pare no havia posat en dubte i que la mare no s'havia molestat a escoltar. No vaig dir a la professora Shan que havia començat a entendre-la, però segur que es va adonar del canvi: potser no desviava la mirada tan sovint cap als arbres que es veien per la finestra, o potser la meua cara delatava un entusiasme on abans només hi havia ignorància. Sigui com sigui, quan havíem llegit dos terços de la novel·la va deixar de traduir-me-la. Cap de les dues no va dir res d'aquest canvi de rutina. Jo estava molt callada, encara em sentia intimidada, tot i que havia començat a impacientar-me perquè arribés l'hora que passava a casa seva. Encara no havia començat a explicar-me la seva vida; això

arribaria després. Jo encara no havia començat a compartir la seva debilitat pels llibres; això també arribaria després, potser tot just després que deixés d'anar a visitar-la. Tot i això, el seu pis de la quarta planta, on semblava que la vida no consistia a mesurar l'arròs i la farina i revisar els rebuts i comptar les monedes per tirar endavant, si més no durant l'estona que jo era allà, es va convertir en un indret impossible de trobar enlloc més: desconeguts, més propers al meu cor que els meus veïns i coneguts, estimava els amors tràgics i estranys, moria morts tràgiques i estranyes, i la veu invariable de la professora Shan feia que tot semblés natural. Evocant el passat, no sé si era per la meua comprensió limitada de l'idioma que totes les tragèdies em resultaven acceptables. Potser tot aquell temps vaig estar imaginant-me una història diferent de la que em llegia.

Després de *David Copperfield* vam llegir *Grans esperances*. Després *El retorn del natiu*, i a continuació *Teresa dels Urbervilles*. Va ser durant *Jude, l'obscur* que va començar a parlar-me d'ella, en fragments que jo reconstruïria posteriorment. De vegades la història arribava a primera hora de la tarda, d'altres quan feia una pausa en la lectura de la novel·la que m'estava llegint. Mai no parlava d'ella gaire estona, i en acabat no ho comentàvem. Jo ja no estava tan nerviosa al seu costat; tanmateix, no li explicava gaires coses sobre la meua vida a l'escola o a casa; intuïtivament sabia que no li interessava gaire res de mi, fora de l'hora que passava al seu pis. Només vaig demanar-li consell una vegada, sobre l'institut al qual hauria d'anar. No era una estudiant exemplar, però era prou bona per passar les proves d'accés. Em va demanar a quins instituts tenia opció d'entrar, i quan els hi vaig enumerar em va respondre que tots eren bons centres, i que més aviat no importava, al seu parer, on anés. Finalment vaig triar el que quedava més lluny del nostre barri, una decisió encertada quan vaig haver de trobar una excusa per deixar de visitar-la.